

2. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 13 березня 2019 р. у справі № 814/218/14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80481133>
3. Українського адвоката позбавлено можливості представляти інтереси заявників в Європейському суді з прав людини Press Release 433 (2018) 12.12.2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Users/User/Downloads/Decision%20to%20bar%20Ukrainian%20lawyer%20permanently%20from%20representing%20applicants%20before%20ECHR%20\(Ukrainian%20version\)%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/Decision%20to%20bar%20Ukrainian%20lawyer%20permanently%20from%20representing%20applicants%20before%20ECHR%20(Ukrainian%20version)%20(1).pdf)

Ключові слова: зловживання правом, право на судовий захист, сутяжництво.

Ключевые слова: злоупотребление правом, право на судебную защиту, сутяжничество.

Key words: abuse of rights, the right to judicial protection, litigation.

КРУСЯН АНЖЕЛКА РОМАНІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного
права Київського інституту інтелектуальної власності та права,
доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України*

ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО В УКРАЇНІ: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ

Сучасність характеризується інтенсивним розвитком інформаційних технологій та формуванням інформаційного суспільства. Важливою подією слід вважати підписання на міжнародному рівні в 2000 р. Окінавської хартії глобального інформаційного суспільства, яка проголошує, що «інформаційно-телекомунікаційні технології (ІТ) є одним із найбільш важливих факторів, які впливають на формування суспільства XXI ст. Їх революційний вплив стосується способу життя людей, їх освіти й роботи, а також взаємодії уряду та громадянського суспільства» [1]. Значною подією як для ООН, так і для всіх країн, зацікавлених у побудові інформаційного суспільства, також стало проведення Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства, в якому Україна брала активну участь. Саміт відбувався в два етапи: в Женеві (10–12 грудня 2003 р.) і в Тунісі (16–18 листопада 2005 р.). В результаті було прийнято: Женевську декларацію принципів інформаційного суспільства; Женевський план дій; Туніське зобов'язання; Туніську програму для інформаційного суспільства, тобто «Україна активно долучилася до глобального процесу формування відкритого для всіх інформаційного суспільства» [2].

Формування інформаційного суспільства в Україні – важлива умова євроінтеграційних процесів в Україні та передумова її розвитку як сучасної держави, що потребує ефективного конституційно-правового забезпечення. Перш за все, необхідним є удосконалення інформаційного права та інформаційного законодавства. Адже тільки за умови ефективного врегулювання суспільних відносин в інформаційній сфері ймовірним є створення та розвиток інформаційного суспільства.

В Україні інформаційне право динамічно розвивається. Втім, залишається коло дискусійних питань, що потребують свого теоретичного вирішення, зокрема, це питання про природу, зміст, систему, джерела інформаційного права як комплексної галузі тощо. Основним підґрунтям формування та розвитку інформаційного права України мають бути конституційні основи (ст.ст. 34, 40, ч. 2 ст. 50, 57 Конституції України) та доктринальні положення сучасної конституціоналістики, зокрема, щодо визнання пріоритету прав людини у сфері суспільних інформаційних відносин, забезпечення інформаційної безпеки тощо. На цих конституційних правових та доктринальних основах має будуватися й інформаційне законодавство. Сучасне інформаційне законодавство України характеризується наявністю нормативно-правової бази з великою кількістю законів у галузі інформації. Водночас цьому законодавству притаманна фрагментарність, неповнота та суперечливість. Наприклад, як неодноразово визначали вчені, «настав час для проведення кодифікації відповідного законодавства, прийняття єдиного Інформаційного кодексу України» (Ю. С. Шемпученко). Така пропозиція була та залишається слухною та обґрунтованою. Проте цей акт не прийнято, Інформаційний кодекс «став вічною темою», адже пройшло більше ніж 25 років від того часу, як розпочалися розмови та перші спроби створення Інформаційного кодексу України» (що були ініційовані ще в 1995 р. Національним агентством з питань інформатизації при Президентові України).

З метою розвитку інформаційного суспільства в Україні було прийнято Закон України від 9 січня 2007 р. «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» [3]. З метою забезпечення прозорості та відкритості суб'єктів владних повноважень і створення механізмів реалізації права кожного на доступ до публічної інформації, прийнято Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 р. [4]. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. було схвалено «Стратегію розвитку інформаційного суспільства в Україні» [5], в якій визначено умови розвитку інформаційного суспільства.

У контексті розвитку інформаційного суспільства вагомого значення набуває електронна демократія, одним з інструментів якої є електронна петиція, що надає можливість суспільству ініціювати розгляд органами публічної влади найбільш актуальних питань [6]. Важливим є прийняття Законів України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р. [7], «Про електронні довірчі послуги» від 5.10.2017 р. [8] та ін. Крім того, вагомого значення у контексті

створення в Україні інформаційного суспільства набуває «Концепція розвитку електронного урядування в Україні», що схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р [9].

Одним з елементів електронного урядування є електронний суд. Законодавство створює правові основи щодо інформатизації системи судоустрою та запровадження електронного суду в Україні. Так, ст. 15⁻¹ Закону України «Про судову систему і статус суддів» [10] передбачає, що у судах, Вищій раді правосуддя, Вищій кваліфікаційній комісії суддів України, Державній судовій адміністрації України, їх органах та підрозділах функціонує Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, тощо.

Сприяє розвитку інформаційного суспільства і введення електронних паспортів («е-паспорт» та «е-паспорт для виїзду за кордон») [11] та можливість їх використання громадянами України з 2021 р. на підставі внесення відповідних змін до Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус».

Враховуючи міжнародні принципи та стандарти щодо розвитку інформаційного суспільства, можна виокремити два основних принципи, на яких має будуватися інформаційне суспільство в сучасній Україні: принцип пріоритету інтересів людини, її прав і свобод, зокрема, у сфері свободи слова та інформації з метою забезпечення конституційно-правової свободи людини; та принцип захисту інформаційної свободи, при цьому не тільки людини, але й суспільства та держави, з метою забезпечення «інформаційної безпеки». Цей процес потребує поєднання та гармонізації цих принципів для уникнення можливого конфлікту між державою і суспільством, який в юридичній літературі визначено формулою «інформаційна свобода – інформаційна безпека». Водночас необхідність забезпечення «інформаційної безпеки» з боку держави обумовлена як інтересами держави (з метою протистояти «інформаційній зброї» та веденню «інформаційних війн»), так і інтересами людини для забезпечення її прав (зокрема, на повагу її честі, гідності, ділової репутації тощо). Так, з метою забезпечення інформаційної безпеки в Україні Указом Президента України від 25.02.2017 р. була затверджена «Доктрина інформаційної безпеки України» [12].

Отже, можна визначити такі основні напрями розвитку інформаційного суспільства в Україні: електронні звернення та петиції, електронні довірчі послуги, електронне урядування, електронне правосуддя, електронне голосування, електронний паспорт, інформаційну безпеку. Втім, сучасні політико-правові реалії та євроінтеграційні прагнення України детермінують необхідність подальшої інформатизації вітчизняного соціуму та створення ефективної інституційно-правової основи формування та розвитку інформаційного суспільства в Україні.

Список використаної літератури:

1. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства від 22.07.2000 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua> (дата звернення: 25.04.2021).
2. Всесвітній саміт з питань інформаційного суспільства. Підсумкові документи. Женева 2003. Туніс 2005. URL: <http://www.kmu.gov.ua> (дата звернення: 23.04.2021).
3. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки : Закон України від 9.01.2007 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 12. Ст. 102.
4. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2939-17> (дата звернення: 25.04.2021).
5. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні: схвалено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 р. URL: <http://rada.gov.ua> (дата звернення: 27.04.2021).
6. Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції : Закон України від 02.07.2015 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/577-19> (дата звернення: 25.04.2021).
7. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws> (дата звернення: 26.04.2021).
8. Про електронні довірчі послуги : Закон України від 5.10.2017 р. *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 45. Ст. 400.
9. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України»: Указ Президента України від 25.02.2017 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374> (дата звернення: 20.04.2021 р.).
10. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 29.04.2021).
11. Про реалізацію експериментального проекту щодо застосування відображення в електронному вигляді інформації, що міститься у паспорті громадянина України у формі картки, та відображення в електронному вигляді інформації, що міститься у паспорті громадянина України для виїзду за кордон : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.04.2020 р. № 278. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 28.04.2021).
12. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 р. № 649-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 20.04.2021 р.).

Ключові слова: інформаційне суспільство, інформаційне право, інформаційне законодавство, інформаційний кодекс, конституційно-правове забезпечення.

Ключевые слова: информационное общество, информационное право, информационное законодательство, информационный кодекс, конституционно-правовое обеспечение.

Key words: information society, information law, information legislation, information code, constitutional and legal support.